

Agata Mokrzycka (Lublin)

PROBLEM WYPEŁNIENIA POZYCJI ARGUMENTOWYCH NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH PREDYKATORÓW (NA MATERIALE JĘZYKA BULGARSKIEGO)

1. Problem mechanizmów powierzchniowego wypełniania implikowanych przez predyktor struktur syntaktycznych jest bardzo złożony. Analizując go, należy mieć w polu widzenia korelację rozmaitych czynników: poszerzenia struktury semantycznej predykatów, istnienie implikatur sytuacyjnych, różnice w tym zakresie pomiędzy predykatorem o postaci analitycznej (PA), np.: pol. *składać podziękowanie*, bułg. *поднасям благодарност* i jego jednowyrazowym odpowiednikiem w postaci verbum (PV) np.: pol. *podziękować*, bułg. *благодаря*; teliczność/rezultatywność, pluralność rzeczownika, habitualność/niehability użycia predykatora. Skomplikowanie zagadnienia stopnia eksplikacji powierzchniowej implikowanych pozycji argumentowych znacznie utrudnia, by nie rzec uniemożliwia, objęcie opisem całego inwentarza analityzmów werbo-nominalnych (AWN). Dlatego w niniejszym artykule dla zobrazowania problemu posłużę się głównie przykładami jednostek o semantyce przekazywania informacji parafrazowanych jako *X robi tak, żeby Y wiedział, że Z*. Ich struktura semantyczna zawiera elementy: Agentive (X, nadawca informacji), Experiencer (Y, adresat informacji) i argument propozycjonalny (Z, treść informacji). Wybór jednej klasy semantycznej w znacznym stopniu umożliwia bardziej szczegółową analizę problemów wypełniania pozycji argumentowych.

Autorem badającym AWN, który podjął ten problem, jest P. Żmigrodzki [por. Żmigrodzki 1998, 2000]. W części pracy poświęconej opisowi stopnia eksplikacji argumentów predykatu stwierdza on, iż decydujący jest tutaj składnik werbalny AWN, nie wskazuje jednak, jakie jego cechy mają wpływ na kształt zdania. Autor szczegółowo analizuje dopuszczalność zdań z wybranymi predyktorami (np.: *prowadzić remont, strach dławi, darzyć miłością, wstyd ogarnia*), ogranicza się do postawienia kilku hipotez, mających być uogólnieniem spostrzeżeń poczynionych na dość ograniczonym materiale, stwierdzając, iż dokładny opis uwarunkowań wpływających na stopień eksplikacji pozycji

argumentowych jest utrudniony ze względu na złożoność problemu [por. Żmigrodzki 2000: 144–151]. Analiza izolowanych przypadków skłania Żmigrodzkiego do stwierdzenia, iż czasownikowe realizacje predykatów dają najpełniejszą realizację argumentów i najczęściej obowiązkowo wymaganych pozycji w schemacie zdania [Żmigrodzki 2000: 145]. W swoich rozważaniach dotyczących różnic w tym zakresie występujących pomiędzy analityzmami a ich odpowiednikami syntetycznymi autor nie uwzględnia problemu użycia aktualnego i nieaktualnego, niewypełnienia bezkontekstowego i kontekstowego pozycji argumentowych oraz wpływu aspektu dokonanego i niedokonanego na dopuszczalność niewypełnienia implikowanych pozycji.

Zróznicowanie klasy predyktorów informacyjnych ze względu na stopień obligatoryjności wypełnienia otwieranych pozycji argumentowych dostarcza wielu informacji o kształcie struktury semantycznej predyktorów informacyjnych. Opis mechanizmów niewypełniania danej pozycji obejmuje zakres zjawisk dopuszczalności/niedopuszczalności wyzerowania kontekstowego i bezkontekstowego pozycji *Experiencera* (czyli adresata komunikatu) i argumentu propozycjonalnego (czyli realizacji zdania podrzędnego wprowadzanego przez jednostkę informacyjną).

2. Wśród zjawisk mających wpływ na stopień eksplikacji powierzchniowej pozycji syntaktycznych, obok semantyki predyktorów i przynależnych im cech, znajduje się dopuszczalność niewypełniania danej pozycji w kooperacji z kontekstem oraz charakterystyka aspektualna jednostek, ich użycie aktualne (niehabitualne) lub nieaktualne [por. Grochowski 1972]. Interesujące wnioski przynosi porównanie funkcjonowania jednostek analitycznych z ich syntetycznymi odpowiednikami i ich przetestowanie pod tym względem.

2.1. Mówiąc o cechach semantycznych i syntaktycznych predyktorów, które wpływają na stopień eksplikacji poszczególnych pozycji struktury predykatowo-argumentowej, należy mieć w polu widzenia problematykę dopuszczalności wyzerowania frazy realizującej daną pozycję argumentową niezależnie od kontekstu językowego (zero bezkontekstowe) oraz możliwość niewyrażania w strukturze zdania danej pozycji w kooperacji z kontekstem (zero kontekstowe) [por. Korytkowska 2004].

Proces zerowania (powierzchniowego niewypełnienia) frazy realizującej daną pozycję argumentową może mieć dwojaki charakter. Należy rozróżnić dopuszczalność niewypełnienia pozycji argumentowej związaną z możliwością jej ukrycia (zero bezkontekstowe) od drugiego typu wyzerowania, gdy dopuszczalne jest niewypełnienie pozycji przy jednoczesnym umieszczeniu jej wykładników w kontekście (jest to tzw. anafora kontekstualna). Biorąc pod uwagę powyższe spostrzeżenie, właściwsze jest wskazanie następujących opozycji: a) dopuszczalność – niedopuszczalność bezkontekstowego niewypełnienia da-

nej pozycji; b) dopuszczalność – niedopuszczalność niewypełnienia danej pozycji w kooperacji z kontekstem.

2.1.1. Mówiąc o dopuszczalności niewypełniania danej pozycji w strukturze zdania, a także w kontekście językowym, mam na myśli zerowanie (niewypełnienie) bezkontekstowe, np. zdanie: *Той сега разговаря* jest synonimiczne ze zdaniem, w którym wyzerowana bezkontekstowo pozycja argumentu propozycjonalnego może być zastąpiona przez frazę nacechowaną jako nieokreślona, np.: *нещо* (*Той сега разговаря = Той сега разговаря за нещо*). W przypadku predyktorów niedopuszczających zera bezkontekstowego przy niewypełnieniu danej pozycji argumentowej dochodzi do powstania zdania niegramatycznego; por. np.: *Лекарят ми предлага да замина за санаториум*; **Лекарят ми предлага* (pol. *Lekarz proponuje mi, żebym pojechała do sanatorium*; **Lekarz mi proponuje*).

Niekiedy dana pozycja jest łatwa do „odtworzenia” z przesłanek istniejących w rzeczywistości pozajęzykowej; mówimy wtedy o implikaturach kontekstowych.

2.1.2. W przypadku niewypełnienia (zerowania) kontekstowego pozycji argumentowej mamy do czynienia z sytuacją, kiedy w bezpośrednio otaczającym kontekście występuje wykładnik danej pozycji otwieranej przez predyktor; por. przykład zdaniowy z *правя предложение* wraz z kontekstem: *Често страдам от ангина. Налага се да замина за санаториум. Лекарят дори ми направи предложение, но аз сега нямам време да се лекувам* (pol. *Często choruję na anginę. Muszę jechać do sanatorium. Lekarz nawet mi proponował, ale ja teraz nie mam czasu się leczyć*). W gramatycznym, choć niepełnym semantycznie zdaniu *Лекарят дори ми направи предложение* dopuszczalne jest kontekstowe wyzerowanie pozycji argumentu propozycjonalnego: *Лекарят дори ми направи предложение = Лекарят дори ми направи предложение да замина за санаториум*.

Gdy predyktor wymaga występowania powierzchniowych wykładników otwieranych pozycji predykatowych (czyli nie dopuszcza zera kontekstowego), przy ich braku dochodzi do niegramatyczności, mamy do czynienia z niedopuszczalnością kontekstowego niewypełnienia danej pozycji, jej obligatoryjnością na powierzchni tekstu; por. np.: **Той я пита, дали е дееспособна и тя дава декларация* obok akceptowalnego: *Той я пита, дали е дееспособна и тя дава декларация за това*, gdzie *това* jest syntagmą realizującą argument propozycjonalny.

2.2. Ponadto dla kształtu konstytuowanych przez jednostki zdań relewantne jest ich użycie aktualne bądź nieaktualne, przy czym relewantne dla opisu, ze względu na różny stopień eksplikacji pozycji otwieranych przez te predykaty, okazało się skonfrontowanie użycia nieaktualnego – habitualnego i aktualnego.

2.2.1. Opozycja znaczeń aktualne – nieaktualne ujawnia się przy użyciu predyktorów w czasie teraźniejszym. Dotyczy większości jednostek, jakkolwiek da się wyodrębnić takie ich grupy, które nie mają możliwości użycia aktualnego, jak np. czasowniki iteratywne typu *pisywać*, *chadzać*. Znaczenie aktualne realizowane jest poprzez takie użycie predyktora, gdzie występuje zbieżność momentu wypowiedzi z komunikowanym faktem. I tak np. w zdaniu *Jan pisze list* czasownik *pisze* występuje w prymarnej funkcji aktualnej.

2.2.2. Znaczenie habitualne komunikuje o wydarzeniach powtarzanych wielokrotnie, co na powierzchni tekstu może być wyrażane poprzez okoliczniki np.: bułg. *често*, pol. *często*, bułg. *обикновено*, pol. *zwykle*, bułg. *два пъти дневно*, pol. *dwa razy dziennie*, bułg. *всяка вечер*, pol. *każdego wieczoru*. Znaczenie habitualne może być eksplikowane poprzez wyrażenia *X jest taki, że...*; *X ma taką własność (cechę), że...*.

3. Ujawnienie typów pozycji argumentowych charakterystycznych dla predyktorów jest możliwe dzięki zastosowaniu parafrazy, która, dekomponując wyrażenie, pozwala na analizę jego elementów składowych. Podstawową strukturę predyktorów informowania można sparafrazować: pol. *X robi tak, że Y wie /żeby Y wiedział/, że Z*; bułg. *X прави така, че Y знае /за да Y знае/, че Z*. Jak wynika z tej parafrazy, predykaty informacyjne są kauzatywne, gdzie kauzacja polega na zmianie stanu wiedzy odbiorcy komunikatu, a w ich strukturze semantycznej można wyróżnić elementy: Agentive (Ag), Experiencer (Exp) i argument propozycjonalny.

3.1. W opisywanej grupie predyktorów informacyjnych można przeprowadzić klasyfikację ze względu na dopuszczalność/niedopuszczalność niewypełnienia bezkontekstowego pozycji odbiorcy informacji.

Ciekawym zjawiskiem jest dość szeroka dopuszczalność w grupie predyktorów niewyrażania frazy Exp. W tej grupie znajdują się m.in. jednostki, których semantyka jest wzbogacona komponentem oceny wartości przekazywanej informacji; por. np. bułg. *пускам/съчинявам измислици, разпирям/говоря глупости* – *През цялото време беше яко пияна и не спираше да говори глупости* (pol. *Przez cały czas była mocno wstawiona i nie przedstawiała opowiadać głupot*); bułg. *Който не е пил хубаво френско вино той може да говори глупости от сорта, че нашите вина били като френските* (pol. *Kto nigdy nie pił doskonałego francuskiego wina, może opowiadać brednie z gatunku, że nasze вина są jak francuskie*); bułg. *Великобритания никога не е приемала еврото, може би имаш предвид Италия, разни лумпени дрънкат небивалици и объркват хората* (pol. *Wielka Brytania nigdy nie przyjęła euro, może masz na myśli Włochy. Różni biedacy opowiadają bzdury i dezorientują ludzi*).

W zakres zjawisk dopuszczalności niewyrażania powierzchniowego osoby odbiorcy wpisuje się również problem implikatur językowych w sytuacji, gdzie wiedza o świecie daje nam tu wyraźne wskazówki. Z taką implikaturą sytuacyjną mamy do czynienia przypadku, gdy domyślnym odbiorcą aktów informacyjnych dokonywanych publicznie, na różnych forach, są zebrani ludzie (naród, sejm itp.); por. np.: bułg. *правя /вносям предложение – Борис Трайковски внесе предложения за промени в конституцията* (pol. *Boris Trajkowski złożył propozycję zmian w konstytucji*); bułg. *Стоянов направи предложение да се премине към гласуване* (pol. *Stojanow zaproponował, by przejść do głosowania*).

Podobnie jest, gdy mamy do czynienia z odezwą, apelem, np.: bułg. *Червеният кръст отпрати апел за пет милиона евро* (pol. *Czerwony Krzyż wystosował apel o pięć milionów euro*).

Fraza Exp może podlegać także pewnym modyfikacjom, np. w przypadku, gdy komponent werbalny prezentuje typ bułg. *разпространявам, разгласявам, разнасям* (pol. ‘rozpowszechniać, rozgłaszać, roznosić’). Niedopuszczalne jest użycie tych AWN z copulą tego typu z singularną frazą Exp, por. np.: bułg. **Той ми разпространи една новина*, pol. **On mi rozpowszechnił pewną wieść*. Często w zdaniach konstytuowanych przez predykatory zawierające tego typu verba Experienter realizowany jest poprzez frazę lokatywną, np.: *X разпространява мълви из селото* (*из селото = между хората от селото*), pol. *X rozpowszechnia plotki po wsi* (*po wsi = wśród ludzi ze wsi*), bądź zyskuje formę pluralną, np.: *X разпространява мълви между студентите*, pol. *X rozpowszechnia plotki wśród studentów*.

W grupie jednostek niedopuszczających bezkontekstowego wyzerowania pozycji odbiorcy znajdują się głównie predykatory o cesze recyprokalności. W przypadku tych jednostek obecność frazy o wartości Exp jest istotna dla semantycznej pełności zdania. Predykatory recyprokalne użyte w pluralis kumulują w sobie obie funkcje uczestników procesu informacyjnego, funkcje nadawcy i odbiorcy informacji, zaś struktura zdaniowa może zostać wzbogacona poprzez frazę *пomeжду ci*.

3.2. Zjawisko dopuszczalności wyzerowania dotyczy również argumentu propozycyjalnego.

Wspomniane powyżej predykatory implikujące relację recyprokalną, wymagające obligatoryjnego wypełnienia frazy Exp, charakteryzują się możliwością bezkontekstowego niewypełnienia argumentu propozycyjalnego; por.: bułg. *Приятелите водят неофициална беседа помежду си* (pol. *Przyjaciele prowadzą ze sobą nieoficjalną rozmowę*); bułg. *Сега те водят диалог помежду си* (pol. *Teraz oni prowadzą pomiędzy sobą dialog*).

Bardzo ciekawą grupę stanowią jednostki, takie jak: *правя си гавра, правя си майман, пускам шега, правя си подигравка*, które, nie wdając się w niuanse znaczeniowe, najogólniej można przetłumaczyć na polski jako ‘robić sobie żart’. Chociaż wszystkie wymienione jednostki informacyjne za sprawą wzbogacenia struktury semantycznej o ów dodatkowy komponent żartu dopuszczają bezkontekstowe wyzerowanie tej pozycji, to tylko jej wypełnienie daje nam jednoznaczną wskazówkę, że dotyczą one żartów słownych, czyli że mogą być zaliczone do badanej klasy predyktorów. Urządzać sobie kpiny czy robić żarty można także gestem lub czynem.

Kolejną podklasę AWN informacyjnych, dopuszczających zero bezkontekstowe frazy propozycjonalnej, stanowią jednostki realizowane poprzez kody zachowań społecznych, gdzie mówienie ma charakter akcesoryczny: *отправлям поздрав/поздравления, вдигам наздравица*, czyli ‘pozdrowić, wznieść toast’; por. bułg. *Папата отправи поздрав към всички болни и участниците в Националното поклонничество и по-специално младежите, придружаващи болните* (pol. *Papież pozdrowił wszystkich chorych i uczestników pielgrzymki, a szczególnie młodzież towarzyszącą chorym*).

Charakterystyczną cechą predyktorów pola semantycznego przekazywania informacji jest dopuszczalność wyzerowania zdania intensjonalnego w przypadku, gdy komponent nominalny użyty jest w formie pluralis. Widocznie fakt, iż mamy do czynienia z wiązką komunikatów, powoduje, że wyeksplikowanie ich treści nie jest konieczne; por. np.: bułg. *пускам измислици* – *По време на вчерашното парти той не каза нито една вярна новина, само пускаше измицици* (pol. *Wczoraj na raucie on nie powiedział ani jednej wiarygodnej rzeczy, ciągle tylko opowiadał jakieś wymysły*); bułg. *излизам с предложения* – *Вчера той излизаше с много интересни предложения, но днес не ги помни* (pol. *Wczoraj wysuwał wiele ciekawych propozycji, ale dzisiaj ich nie pamięta*); bułg. *правя коментари* – *По време на заседанието той непрекъснато правеше коментари* (pol. *W czasie zebrania ciągle robił komentarze*).

Zatem charakterystyczna dla użycia habitualnego analizmów liczba mno-ga rzeczownika daje możliwość niewypełnienia zdania intensjonalnego w przypadku niehabitualnego (aktualnego) użycia predyktorów.

4. Paralelnie do opisu jednostek analitycznych można porównać sposób ich funkcjonowania w konfrontacji z syntetycznymi odpowiednikami. Przedstawiając analizę predyktorów z punktu widzenia konstytuowanej przez nie struktury predykatowo-argumentowej, możliwe jest wysnuwanie wniosków o faktycznych różnicach występujących tak w zbiorze AWN, jak i w konfrontacji analizmów z ich odpowiednikami czasownikowymi.

4.1. Biorąc pod uwagę dopuszczalność bezkontekstowego i kontekstowego niewypełnienia pozycji odbiorcy komunikatu, PA i PV nie wykazują znaczących różnic. Tłumaczyć to można semantyką jednostek, która przejawia się identycznie bez względu na formalną postać predykatu.

4.1.1. Wśród zjawisk dotyczących bezkontekstowego zera frazy o wartości Exp również mamy do czynienia, analogicznie do jednostek analitycznych, z implikaturami sytuacyjnymi zawartymi w kontekście pozajęzykowym; por. np. *водя агитация vs агитирам – Кметове, както и всеки гражданин, могат да провеждат агитация за партийни листи vs Ширак агитира за европейската конституция по време на Аграрния салон; изразявам благодарност vs благодаря – От името на всички сътрудници изразявам благодарност на Вас и на управителя на ресторанта vs Той поблагодари на премиера за оказаното съдействие.*

4.1.2. W zakresie wymaganego stopnia eksplikacji argumentu propozycjonalnego występują pomiędzy członami pary PA : PV pewne różnice. Można tu wskazać pary, gdzie PA i PV różnią się pod względem dopuszczalności zera bezkontekstowego tej pozycji; por.: *правя одумки : одумвам – Той в момента прави одумки i niedopuszczalne *Той в момента одумва* (por. pol. **W tej chwili on obmawia*); *поднасям пожелания : пожелавам – Той сега поднася пожелания на учителката си* wobec niedopuszczalnego **Той сега пожелавал на учителката си* (por. pol. *On teraz składa życzenia swojej nauczycielce; *On teraz życzy swojej nauczycielce*).

4.2. O ile dopuszczalność niewypełnienia bezkontekstowego poszczególnych pozycji argumentowych prowokowana jest cechami semantycznymi predyktorów, to problem zera kontekstowego dotyczy cech syntaktycznych jednostek i uzusu językowego. Również w tym zakresie występują różnice pomiędzy predykatorem analitycznym i jego postacią syntetyczną; por. np.: *поднасям благодарност : благодаря – Мария е много признателна на учителката си за нейната помощ *Тя ѝ поднася благодарност; Тя ѝ благодаря* (por. pol. *Maria jest bardzo wdzięczna nauczycielce za okazaną pomoc. Składa jej podziękowanie; Dziękuje jej*); *давам съвет : съветвам – Той я пита за това, как да възпитава децата. И тя му даде съвет за това; *И тя му даде съвет; И тя го посъветва* (por. pol. *Spytał ją, jak wychowywać dzieci. I ona mu udzieliła rady; *I ona mu poradziła*); *отправлям закана : заканвам се – *Полицията отправи закана на групировките; Полицията се закани на групировките.*

4.3. Na dopuszczalność wyzerowania pozycji argumentu propozycjonalnego ma wpływ także charakterystyka aspektualna predyktorów. W pewnym zakresie uwidacznia się opozycja pomiędzy jednostkami realizującymi ciągłość (telicznymi), a jednostkami realizującymi brak ciągłości (rezultatywnymi).

Niektóre predykatory mające możliwość bezkontekstowego wyzerowania argumentu propozycjonalnego wtedy, gdy są użyte w aspekcie niedokonanym, w aspekcie dokonanym już takiego wyzerowania nie dopuszczają; por. np.: *Приятелите водят неофициална беседа помежду си* **Приятелите проведоха беседа*; *Приятелите водят спор*, *Те в момента се препират*; **Приятелите проведоха спор*. Por. też: *Дафинка в момента клюкарства с Пенка* (pol. *Dafinka właśnie plotkuje z Penką*), **Вчера Дафинка клюкарства*. (por. pol. **Dafinka wczoraj rozplotkowała*).

5. Implikowana postać struktury predykatoowo-argumentowej, obligatoryjność/fakultatywność wypełnienia otwieranych pozycji, jest w przypadku predyktorów informacyjnych w dużej mierze zdeterminowana poprzez ich użycie aktualne (niehabitualne) bądź habitualne, gdyż wstępna analiza zbioru jednostek wykazała tu znaczne różnice.

Wskaźnikiem habitualnego użycia danej jednostki jest czasem liczba mnoga dopełnienia, np. zdanie *Jan pali papierosy* w opozycji do *Jan pali papierosa* można zinterpretować jako habitualne [por. Grochowski 1972: 166]. Analogiczną tendencję do pluralności komponentu nominalnego można zaobserwować przy AWN oznaczających przekazywanie informacji, np.: *сипя заплахи* – *Х често (винаги / непрекъснато / има навик да / обича да) сипе заплахи*; *давам / издавам / спускам заповеди* – *Х често (винаги / непрекъснато / обича да) дава / издава / спуска заповеди*; lecz nie jest to jednak zasada bezwyjątkowa, por. np.: *давам дума* – *Х често (винаги / има навик да) дава дума (но никога не я спазва)*; *вода / провеждам полемика* – *Х често (винаги / непрекъснато / има навик да / обича да) води полемика*.

5.1. Porównując sposób funkcjonowania predyktorów w użyciu aktualnym i habitualnym można zaobserwować duże różnice w stopniu eksplikacji pozycji argumentowych; por. np.: bułg. *давам дума* – użycie aktualne: *Аз си давам дума да я не забравя, дори съм жив* **Аз си давам дума* (pol. *Obiecuję sobie, że jej nie zapomnę, doróki żyję* **Obiecuję sobie*); użycie habitualne z dopuszczalnym wyzerowaniem pozycji propozycjonalnej: *Тя нон стоп се реабилитира и дава дума на „стари муцуни”* – *от началото на прехода* (pol. *Ona non stop, od początku przełomu, się rehabilituje i daje słowo/obiecuje „mordom naszym”*); bułg. *правя декларация* – użycie aktualne: **Господин Иванов направи декларация*; użycie habitualne z dopuszczalnym wyzerowaniem pozycji propozycjonalnej: *Господин Иванов винаги прави такива голословни декларации* (por. pol. *Pan Kowalski zawsze składa głoślowne obietnice* vs użycie aktualne z niedopuszczalnym bezkontekstowym wyzerowaniem argumentu propozycjonalnego **Pan Kowalski złożył obietnicę*); bułg. *правя забележка* – użycie aktualne: **Той ми направи забележка*, użycie habitualne: *Той непрекъснато ми прави забележки* (pol. *On ciągle mi robi*

uwagi vs użycie aktualne z niedopuszczalnym bezkontekstowym wyzerowaniem argumentu propozycyjalnego: **On mi zrobił uwagę*); bułg. *правя комплимент* – użycie habitualne: *Винаги, когато аз правя волевите действия, пускам прахосмукачка, чистя, мъжът ми реагира като се кара или прави комплименти* (pol. *Zawsze, kiedy ja odwalam czarną robotę, odkurzam, sprzątam, mój mąż reaguje tak, że albo robi awanturę, albo prawi komplementy*).

5.2. Wpływ habitualnego użycia predyktorów ujawnia się w stopniu wypełnienia otwieranych pozycji argumentowych zarówno w przypadku jednostek analitycznych, jak i syntetycznych. Użycie habitualne predyktorów klasy informacyjnej często daje możliwość bezkontekstowego wyzerowania pozycji odbiorcy komunikatu (Ex) i treści komunikatu (argumentu propozycyjalnego). Jest to cecha powszechna wśród dubletów PA : PV. Powszechna, jednak nie bezwyjątkowa.

5.2.1. Zauważone różnice w zakresie stopnia wymaganej eksplikacji pozycji *Experiencera* polegają na tym, że odpowiednik syntetyczny wymaga powierzchniowego, obligatoryjnego wypełnienia tej pozycji przy fakultatywnym jej wypełnieniu (wyzerowaniu bezkontekstowym) w przypadku jednostek analitycznych, które w funkcji habitualnej najczęściej występują w wariancie zawierającym komponent nominalny w pluralis; por.: *давам напътствия : напътствам – Той винаги / непрекъснато дава напътствия, *Той винаги / непрекъснато напътства* (obok akceptowalnego zdania *Той винаги / непрекъснато напътства всички*); *давам наставления : наставлявам – Той винаги / непрекъснато дава наставления, *Той винаги / непрекъснато наставлява* (obok akceptowalnego zdania *Той винаги / непрекъснато наставлява всички*).

5.2.2. Istnieją też habitualne pary różniące się w zakresie stopnia obligatoryjności wypełnienia pozycji argumentu propozycyjalnego. Wśród nich da się wskazać takie, gdzie PA dopuszcza bezkontekstowe niewypełnienie tej pozycji, zaś odpowiednik PV wymaga wypełnienia; por.: *правя инсинуации : инсинуирам – Той винаги / обича да прави инсинуации vs Той винаги / обича да инсинуира нещо (*Той винаги / обича да инсинуира)*; *правя намеци : намекам – Той винаги / обича да прави намеци vs Той винаги / обича да намеква нещо (*Той винаги / обича да намеква)*; *давам дума / обещания : обещавам – Той често / непрекъснато дава дума, Той винаги / непрекъснато обещава нещо (*Той винаги обещава)*; *правя одумки : одумвам – Той непрекъснато / винаги прави одумки, Той непрекъснато / винаги одумва нещо / някого (*Той винаги одумва)*.

6. Analiza całego zbioru objętego opisem pozwala stwierdzić, iż różnice pomiędzy PA i PV pod względem dopuszczalności kontekstowego i bezkontek-

stowego wyzerowania pozycji argumentu propozycjonalnego są mniejsze niż można by przypuszczać. Największe zróżnicowanie w eksplikacji otwieranych pozycji argumentowych ujawniają się pomiędzy użyciem predyktorów niehabitualnym a habitualnym. Użycie habitualne, które jest potencjalnie możliwe dla wszystkich jednostek badanej klasy, dopuszcza bezkontekstowe niewypełnianie pozycji *Experiencera* i pozycji argumentu propozycjonalnego dla większości jednostek. Dotyczy to zarówno jednostek typu PA, jak i PV. Użycie predyktorów w znaczeniu habitualnym neutralizuje zatem większość różnic syntaktycznych występujących pomiędzy analityzmem i *verbum* synonimicznym. Wydaje się zatem słuszny postulat, by dla orzekania o cechach syntaktycznych i różnicach w kształcie konstytuowanych zdań przez predyktor analityczny i jego syntetyczny odpowiednik, dokonywać analizy w zakresie wybranych klas semantycznych, gdyż objęcie opisem wszystkich jednostek typu AWN znacznie zadanie komplikuje, a wobec złożoności problemu i zróżnicowania semantycznego predyktorów może zmuszać do wielu uogólnień.

Bibliografia

- [Grochowski 1972] – M. Grochowski, *Znaczenie polskiego czasownika: aktualne, potencjalne, habitualne, uniwersalne w świetle kategorialnego znaczenia form czasu teraźniejszego*, „*Studia Semiotyczne*”, t. 3, s. 161–168.
- [Korytkowska 2004] – M. Korytkowska, *Struktura semantyczna predykatora a zjawiska braku wypełnienia pozycji argumentowej (na materiale bułgarskim i polskim)*, „*Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe. Język – Literatura – Kultura*”, z. 1, s. 7–19.
- [Żmigrodzki 1998] – P. Żmigrodzki, *Oddziaływanie analitycznych konstrukcji werbo-nominalnych na inne składniki zdania*, „*Poradnik Językowy*”, z. 7, s. 1–16.
- [Żmigrodzki 2000] – P. Żmigrodzki, *Właściwości składniowe analitycznych konstrukcji werbo-nominalnych w języku polskim*, Katowice.

Agata Mokrzycka

THE PROBLEM OF EXPLICATION OF SYNTACTIC POSITIONS ON EXAMPLE OF SOME PREDICATES (BULGARIAN LANGUAGE)

(Summary)

This article describes the problem of complex predicates (named there AWN). Examined in this text collocations are light verb + deverbal noun such as eng. *to submit sth to critical review*, *to fall into despair* (pol. *poddawać krytyce*, *wpadać w rozpacz*; bulg. *подлагам на критика*, *изпадам в отчаяние*). This research let us observe the differences inside this group of predicates to the extent of their syntactic features. Also here was brought up a question of comparing complex predicates and their synthetic equivalents regarding their functioning in a sentences. The other task was to study the phenomenon of syntactic zero, which could be conditioned or unconditioned by the

context. In this paper is demonstrated how the structure of the sentences depends on using habitual aspect of complex predicates and their synthetic equivalents.